



Édesapám, Sebestyén Géza...

Sebestyén György

Elhangzott az OSZK egykori főigazgató-helyettese emléke előtt tisztelő 1997. február 13-án tartott emlékülésen. (A szerk.)

*Édesapám szakmai szereplését, az ezt alkotó hétköznapiakat és ünnepeket hajdani munkatársai sokkal jobban ismerik, mint én. Az 1997 elején megrendezett **Sebestyén Géza emlékülés** során jó volt meggyőződni arról, hogy ezek az emlékek több évtized távlatából sem fakultak meg, és az utókor számára maradandó formában is rögzítésre kerültek.*

E rövid bevezetőben a magam feladatát abban látom, hogy olyan eseményeket ismertessek, amelyeket a családtag tudhat jobban, ugyanakkor ezek az információk édesapám könyvtárosi hivatásával is kapcsolatosak legyenek. Ezeket a számomra jelentősnek tűnő eseményeket, amelyekből nem hiányoznak a legdrámaibb elemek sem, érdekes módon egy-egy könyvvel is össze lehet kötni – hiszen a könyvtáros életének legfontosabb eseményeinél nem hiányozhat maga a könyv sem.

Ha tömören akarom édesapám életútját összefoglalni, bizony magam is nagyon megdöbbenek és összeszorult szívvel tekintek végig a drámai sorsfordulók sokaságán. Mert édesapám mindig magasság és mélység között lebegett, és a nagy világégés és a nemzeti sorstragédia idején a sötét szakadék már-már elnyelte és eltemette a kataklizmák milliányi áldozata közé, de az utolsó pillanatban mégis felé nyúlt egy segítő kéz, hogy kiragadja a sárkány torkából. Ezért is vált alapvető reflexévé, hogy ha valami vezetői hatalmat kapott, azt mindenekelőtt arra használja, hogy valakin vagy valakinek segítsen. Üldözött emberek tucajtait juttatta tisztességes értelmiségi álláshoz, koncepcióos perbe fogott emberek mellett állt ki bátran tanúskodni, bebörtönzött ismerőse nélkülöző családját támogatta anyagilag...

Mai mértékkel mérve egyszerűen felfoghatatlan, hogy apám generációja mit szenvedett és mennyi minden ment át.

Apám háromgyermekes, nem gazdag és nem értelmiségi családból származott. Egyedüli református növendéke volt a Veszprémi Kegyesrendi Római Katolikus Gimnáziumnak. Érettségije évében megnyerte az országos középiskolai irodalmi verseny első díját! Erre a sorsdöntő eseményre családunkat az első „könyvreklye” emlékezteti, *Pethő Sándor Görgey Artúrról* írott műve, amelyet édesapám ezen alkalomból jutalomként, államtitkári elismerésként kapott 1930-ban.

A versenyen aratott győzelem döntő lökést adott édesapám számára az értelmiségi pálya felé, amelyet tudatosan vállalt és képes is volt megvalósítani.

A vállalt sorssal járó megpróbáltatásoknak se szeri, se száma nem volt. Egyetemi évek következtek iszonyú szegénységben: apám és társai az egyetem szállásán ágyaik lábait petróleummal töltött konzerves dobozokba rakták, ám a poloskák ehhez is képesek voltak alkalmazkodni: a falakon felmásztak a mennyezetre, és onnan levetették magukat az ágyakon éjjeli álmukat alvó, szegény sorsú egyetemi hallgatókra.

Azután pedig a történelem, mint egy óriási poloska, vetette rá magát nemcsak a szegény magyar egyetemistákra, de a harmincas évek gyanútlanul szendergő Európájára is.

Apám Németországba került ösztöndíjas-ként, méghozzá egy olyan ösztöndíj keretében, amely hagyományosan a magyar református egyetemistákat támogatta. Kiment tehát a nagy keresztyén testvérországba, amely valaha a reformáció bölcsője volt, tele tisztelettel várakozással, és itt érte a szegénység próbája után egy másik fajta megpróbáltatás, a *csalódás*. Pontosabban, az ideálokban való csalódás. Apám ekkor úgy találta, hogy Németország nem úgy viselkedett, mint egy keresztyén ország, és egyéves tartózkodás után ezt írta jövőendő sógorának: „A keresztyéniséggel pedig eddig még itt nem találkoztam, ezt így le kell írnom.”

Apám ösztöndíjától nyilván azt is remélte, hogy egy kis, elmaradottnak titulált országból meg fog érkezni a fejlett kultúra paradicsomába, Goethe, Beethoven és Kant országába. És látnia kellett nap mint nap, hogy a hivatalos szervek utasítására hivatalos személyek – köztük a városi és egyetemi könyvtárak és könyvtárosok – szervezetten viszik a német és az egyetemes kultúra gyöngyszemeit a kijelölt közterekre, ahol is eze-

ket középkori inkvizíciós módszerekkel, máglyákon elégetik. Belépett apám életébe a harmadik típusú megpróbáltatás, az *abszurd*, amelynek átélése az örülettel határos érzéseket kelt. Mert mindazt az örült tevékenységet, amely körülvette, nem bűnözők, nem elmebetegek végezték, hanem normális átlagemberek, akik fegyelmezetten, odaadással hajtották végre a törvényesen megválasztott állami és önkormányzati szervek politikáját képező feladatokat. Apám fellázadt a könyvégetések gyászos ceremóniája ellen: az egyik könyvmáglyáról könyveket mentett ki. Innen származik a második családi könyvreklye, egy megperzselődött *Ehrenburg-kötet*.

Édesapám életében ez a gesztus újabb fajta megpróbáltatást hozott, méghozzá az abszurdal rokon *árulás* formájában. A németek ugyanis maguktól nem foglalkoznának apámmal, ám egyik magyar egyetemi hallgató társa, aki keresztyén lelkipásztornak készült, titokban feljelentette őt a fasiszta hatóságoknál. Paradox módon éppen a magyar külképviselet németbarát beállítottságú munkatársai informálták apámat arról, hogy a Gestapo érdeklődött utána, és ha kedves az élete, azonnal pakoljon és tűnjön el...

Jöttek a háború évei, de szerencsére főnöke az Országos Bibliográfiai Központnál úgy nyilatkozott, hogy munkája nélkülözhetetlen, így megúszta a katonai szolgálatot, azaz a háború poklát. Amikor Szálasi átvette a hatalmat, megtagadta, hogy felesküdjön rá, bár kollégái rá akarták erre beszélni, ő azonban rendíthetetlen maradt, és ezért természetesen menekülnie is kellett. Elfogták, de megszökött, majd átkelt valahogy a frontvonalon, és amikor végre megérkezett a felszabadítók oly nagyon áhított társaságába, akkor a vonaton egy szovjet katona elvette az óráját, szétaposta a szemüvegét, és ezt követően majdnem le is lőtte. Az volt a szerencséje apámnak, hogy a katona olyan részeg volt, hogy közvetlenközelről sem tudta eltalálni... Apám naív bizalma ekkor még töretlen volt: feljelentette a katonát a Vörös Hadseregnek, és csodák-csodája, apámnak adtak igazat, sőt ezt követően egy tábornok fogadta, aki kaviárral, kacsamájjal és pezsgővel látta vendégül, és az apám kezében lévő *Puskin* és *Tolsztoj* kötetek tartalmáról beszélgetett vele. (Ezek a kötetek képezik a harmadik és negyedik könyvreklyét.)

A világháború befejezése után a béke évei Magyarország számára mint tudjuk, nem bizonyultak igazán békésnek. Apámnak a menedéket ismét a könyvek hozták meg, mert idejekorán kirostálták minisztériumi állásából, a könyvtárak „szürke egerei” pedig nem érdekelték különösebben a hatalom embereit.

A sors különös akaratából édesapám 1956. október 22. estéjén isiászt kapott, és annyira lebénuult, hogy még az utcára sem tudott lemenni. Ez a mozgásképtelenség kb. karácsonyig tartott. (Ha emlékezetem nem csal, ez volt édesapám első és utolsó isiásza.) Dacára annak, hogy több meghurcolt ember mellett is tanúskodott, mégis kinevezték 1958-ban az Országos Széchényi Könyvtár főigazgató-helyettesének. Ettől számítva tizenhét évet kapott ajándékba a sorstól arra, hogy relatív nyugalomban és jólétben tényleg annak éljen, amit szeretett csinálni és azon a szinten, amelyre büszke volt.

Ennek a boldog korszaknak a sikerességét számomra egy sor könyvreklye testesíti meg, amelyeknek felsorolására természetesen itt nem törekszem. Ezen ereklyék közül a legfontosabb darab könyvtárosi precizitással nézve, nem is könyv. Valójában arról a mappáról és a hozzá csatolt iratokról van szó, amelyet édesapám az UNISIST 1971. évi párizsi alakuló ülésén kapott. Az UNISIST jelentőségét itt nem szükséges kommentálni. Ezen a nagy, kormányközi konferencián tudtommal édesapám képviselte hivatalosan Magyarországot, és megvan annak a beszédnek is a gépirata, amelyet ott előadott.

Több könyvreklyét nem kívánok megnevezni. Úgy gondolom, sikerült néhány olyan esemény emlékét felvillantanom, amelyek kiegészítetik azt a képet, amely a magyar könyvtáros közösségben *édesapámról, a könyvtárosról* él.

A KÖNYVTÁROS KÉZIKÖNYVE

Csúry Istvánnak barátj.
Svechtel

Sebestyén Géza
Sallai István

Dedikált példány

A mai magyar könyvtárosok zömének bizonyára nem kell ecsetelni a „Sallai-Sebestyén” érdemeit, hiszen a könyvtáros-generációk többsége ezen a kézikönyvön nőtt fel, ebből tanulta a szakmát.

A Sors nem időzithette volna jobban azt a szerencsét, amely röviddel a Sebestyén Gézára való emlékezés után érte Könyvtártudományi

Szakkönyvtárat. Egy olvasónk jóvoltából jutott a kezünkbe az egyik pesti antikvárium ajánló jegyzéke, amely könyvészeti, könyv- és könyvtártörténeti, valamint könyvtártani könyveket tartalmazott, köztük *A könyvtáros kézikönyve* 1965-ben megjelent, 2. kiadását. A könyv több példányban megvan állományunkban, de a leíráshoz fűzött megjegyzés felkeltette érdeklődésünket: a példány dedikált! Telefonon rögtön bejelentettük igényünket a kötetre, és mivel – szerencsénkre – a könyv még nem kelt el, másnap érte mehettünk. Izgalommal nyitottuk ki: vajon kinek a kézírását rejti? Legnagyobb örömünkre, igazi könyvtártörténeti értékhez jutott könyvtárunk: a kötetet Sebestyén Géza és Sallai István dedikálta Csúry Istvánnak.

Rácz Ágnes